

Wyrok z dnia 6 kwietnia 2006 r.

II UK 180/05

Pracownikowi uspołecznionego zakładu pracy, który został ponownie w nim zatrudniony na podstawie ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz.U. Nr 32, poz. 172 ze zm.), okres pozostawania bez pracy wlicza się do okresów nieskładkowych, nie więcej jednak niż w wymiarze 5 lat (art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Beata Gudowska, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 kwietnia 2006 r. sprawy z wniosku Jana F. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o wysokość kapitału początkowego, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 czerwca 2005 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację wnioskodawcy.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 27 czerwca 2003 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W., ustalając ubezpieczonemu Janowi F. wartość kapitału początkowego dla ustaleniu wysokości emerytury, nie uwzględnił okresu od 11 grudnia 1982 r. do 3 września 1989 r., wobec niepodlegania przez ubezpieczonego w tym okresie ubezpieczeniu społecznemu.

Wyrokiem z dnia 29 października 2003 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu zmienił decyzję ZUS, w ten sposób, że zaliczył - jako okres nieskładkowy - 5 letni okres niewykonywania przez ubezpieczonego pracy

przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych. Sąd wskazał, że ubezpieczony był zatrudniony w Miejskim Przedsiębiorstwie Transportu i Sprzętu Budowlanego w W. dwukrotnie: od 29 września 1978 r. do 10 listopada 1982 r. oraz od 4 września 1989 r. do 31 października 1991 r. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 10 maja 1983 r. zasądzone na rzecz ubezpieczonego odszkodowanie w wysokości wynagrodzenia za jeden miesiąc z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę w trybie dyscyplinarnym. Wskutek rozwiązania stosunku pracy w związku z udziałem w akcji protestacyjnej, ubezpieczony po dniu 10 listopada 1982 r. nigdzie nie mógł znaleźć zatrudnienia, stąd od 1 stycznia 1984 r. do 31 grudnia 1989 r. rozpoczął działalność rolniczą i podlegał ubezpieczeniu rolników. Sąd Okręgowy rozpoznając odwołanie ubezpieczonego od niekorzystnej dla niego decyzji organu rentowego, uznał, że sytuacja prawna ubezpieczonego odpowiadała zakresowi przedmiotowemu określonymu w art. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz.U. Nr 32, poz. 172 ze zm.), oraz że wnioskodawca został ponownie zatrudniony w Miejskim Przedsiębiorstwie Transportu i Sprzętu Budowlanego od dnia 4 września 1989 r. Na tej podstawie, zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 24 maja 1989 r., Sąd Okręgowy uwzględnił w części odwołanie wnioskodawcy, zaliczając dla ustalenia kapitału początkowego - jako okres nieskładkowy - na mocy art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) okres niewykonywania przez niego pracy w rozmiarze 5 lat określony w ustawie, oddalając odwołanie w pozostałym zakresie.

Sąd Apelacyjny, uznając zasadność apelacji ubezpieczonego, wyrokiem z dnia 10 czerwca 2005 r. zmienił wyrok sądu pierwszej instancji i nakazał organowi rentowemu przyjęcie do ustalenia kapitału początkowego jako okresu składkowego - okresu pozostawania Jana F. bez pracy od 11 grudnia 1982 r. do 3 września 1989 r. W ocenie Sądu drugiej instancji, ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS pozwala dwójako zakwalifikować tego rodzaju okres: albo potraktować go jako okres składkowy na podstawie art. 6 ust. 2 pkt.6 (czasowe pozostawanie bez pracy na obszarze Państwa Polskiego z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkolenio-

wych wypłaconych z Funduszu Pracy), albo jako okres nieskładkowy na podstawie art. 7 ust. 4 (niewykonywanie pracy w okresie przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, w granicach do 5 lat). Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego, znane jest stanowisko traktujące - na gruncie art. 2 ust. 2 pkt 6 „ustawy o rewaloryzacji” - jako składkowe, okresy czasowego pozostawania bez pracy z powodu niemożności jej otrzymania, w tym także w związku z przekonaniem politycznym, religijnym albo w związku z przynależnością do związku zawodowego, „a więc z przyczyn wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. w brzmieniu obowiązującym od 1 listopada 1989 r.” - tak w wyroku z dnia 4 października 1995 r., II URN 41/95 (OSNAPiUS 1996 nr 8, poz. 121). Tym się kierując, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok, uwzględniając odwołanie.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł organ rentowy i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie przepisu art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych polegające na przyjęciu, „że okres niewykonywania pracy przez ubezpieczonego od 11 grudnia 1982 r. do 3 września 1989 r. jest okresem składkowym podlegającym uwzględnieniu przy obliczaniu jego kapitału początkowego, pomimo iż kwestię zaliczania okresów niewykonywania pracy w okresie przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, w granicach do lat 5 reguluje przepis art. 7 pkt 4 ustawy”, wniósł o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez Sąd Najwyższy.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Stan faktyczny sprawy jest między stronami niesporny. Jest niewątpliwe, że ubezpieczony nie wykonywał pracy przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych. Sporne pozostaje jaki okres z tego tytułu i w jaki sposób podlega zaliczeniu dla ustalenia kapitału początkowego.

Wstępnie warto zauważyć, że zgodnie z art. 173 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, kapitał początkowy służy ustaleniu wysokości hipotetycznej emerytury na dzień 1 stycznia 1999 r. dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948

r., którzy przed dniem 1 stycznia 1999 r. (dzień wejścia w życie ustawy) opłacali składkę na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek. Kapitał początkowy ewidencjonowany jest na koncie ubezpieczonego i stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 wymienionej ustawy, zaś przy jego ustalaniu przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy okresy składkowe, o których mowa w jej art. 6 i okresy nieskładkowe, o których mowa w jej art. 7, w wymiarze nie większym niż określony w jej art. 5 ust. 2, a więc nieprzekraczającym 1/3 udowodnionych okresów składkowych. Kapitał początkowy można określić jako umowną kwotę stanowiącą równowartość opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne przed 1999 r., stanowiąca podstawę hipotetycznej emerytury za okresy składkowe i nieskładkowe osób ubezpieczonych do 31 grudnia 1998 r., gdyby od 1 stycznia 1999 r. nabyły do niej uprawnienia. Jest on obliczany dla każdego ubezpieczonego urodzonego po dniu 31 grudnia 1948r. i przed dniem 1 stycznia 1999 r. opłacającego składkę na ubezpieczenie społeczne lub za którego składkę tę opłacał płatnik składek, stanowiąc rodzaj rozliczenia z systemem ubezpieczeń obowiązuje przed 1999 r.

Wnoszący kasację organ rentowy trafnie upatrywał naruszenia art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że okres niewykonywania pracy przez wnioskodawcę od 11 grudnia 1982 r. do 3 września 1989 r. jest okresem składkowym, podlegającym uwzględnieniu przy obliczaniu kapitału początkowego, pomimo że kwestię zaliczania okresów niewykonywania pracy przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, reguluje art. 7 pkt 4 tej ustawy.

Uzasadniając swoje stanowisko i traktujące okres niewykonywania pracy przez wnioskodawcę jako okres składkowy na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy, Sąd Apelacyjny stwierdził, że przepis ten jest odpowiednikiem art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), uznającego za składkowe okresy czasowego pozostawania bez pracy z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkoleniowych z Funduszu Pracy, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1995 r., II URN 41/95. Tymczasem w tezie tego wyroku, odnoszącego się do zupełnie innej sytuacji faktycznej i prawnej, przy-

jęto, że orzeczenie sądu wydane w trybie przewidzianym przez ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149), stwierdzające nieważność wyroków określonych w tej ustawie, stanowi - w postępowaniu o świadczenia emerytalno-rentowe - podstawę do uznania okresu takiej represji za okres nieskładkowy. Już choćby z tych przyczyn stanowisko Sądu Apelacyjnego nie może być uznane za trafne.

Wnioskodawca dochodził zaliczenia okresu pozostawania bez pracy od 11 grudnia 1982 r., do 3 września 1989 r., jako okresu składkowego, opierając się na art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 maja 1989 r., który stanowi, że okresy pozostawania bez pracy po ustaniu stosunku pracy z osobą, o której mowa w art. 1 ustawy, wlicza się do stażu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze, w tym również z ubezpieczenia społecznego. Ubezpieczony był niewątpliwie osobą represjonowaną, o której mowa w art. 1 ustawy. Jako pracownik uspołecznionego zakładu pracy, z którym stosunek pracy został rozwiązany w związku z prowadzeniem działalności związkowej od sierpnia 1980 r., skorzystał z możliwości zgłoszenia gotowości podjęcia pracy w tym samym zakładzie pracy i został ponownie zatrudniony od 4 września 1989 r., tak więc okres pozostawania przez niego bez pracy wlicza się do stażu pracy także w zakresie uprawnień z ubezpieczenia społecznego, ale uprawnienie to w przełożeniu na przepisy prawa, oznacza możliwość zaliczenia do okresów nieskładkowych - „niewykonywania pracy w okresie przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, nie więcej jednak niż 5 lat” - na podstawie art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z przytoczonej treści tego przepisu wynika wprost, że z okresu pozostawania bez pracy zaliczeniu podlega jedynie okres 5 lat jako okres nieskładkowy. Fakt, że w obowiązującej ustawie o emeryturach i rentach z FUS, odpowiednikiem wskazanego przez Sąd Apelacyjny przepisu ustawy rewaloryzacyjnej jest art. 6 ust. 2 pkt 6, nie oznacza, że może zostać pominięty przepis szczególny - art. 7 pkt 4 ustawy, odnoszący się do sytuacji w jakiej znajdował się wnioskodawca.

Z powyższych motywów Sąd Najwyższy uznając, że kasacja ma usprawiedliwione podstawy, orzekł jak w sentencji w oparciu o art. 398¹⁶ k.p.c.

=====